

Význam sóje naberá na význame

Sója zo slovenskej produkcie ako strategická rastlina, pestovateľské oblasti s významným produkčným potenciálom: slovenskí pestovatelia sa za sójou obracajú čoraz viac. V týchto dňoch sa opäť intenzívne diskutuje o dôvodoch, prečo na Slovensku pestovať viac sóje a prečo ju aj spracovať v našich podmienkach.

Fakty o sóji

Krajiny Európskej únie spolu so Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska dovážajú ročne 33 miliónov ton výrobkov zo sójových bôbov v hodnote 14 miliárd eur. Dovoz sójových bôbov na územie Slovenska má dlhodobý stúpajúci trend. Podľa údajov Štatistického úradu SR kým v roku 2013 sme na Slovensko doviezli sójové bôby v hodnote 10 mil. eur, v roku 2023 predstavoval import bôbov na naše územie hodnotu 24,5 mil. eur.

Pri európskom trende znižovania spotreby mäsa a konzumácii alternatívnych bielkovín je sója voľbou číslo jedna.

Pre poľnohospodárov je sója aj v prípade zmien trendu konzumácie bielkovín stabilná plodina. Ak sa bude konzumovať viac mäsa a mäsových výrobkov, tak sója bude použitá do krmív pre hospodárske zvieratá. Pokiaľ sa bude spotrebiteľský trend prikláňať ku konzumácii rastlinných bielkovín, bude prvou voľbou sója. Vo finále je teda sója plodina so stabilnou bilanciou pre odbyt a spotrebiteľa.

Zvýšením produkcie sóje znížime zaťaženie životného prostredia emisiami CO₂. Znížime potrebu dovozu a taktiež nahradíme sójou plodiny, ktoré majú potrebu hnojenia dusíkom, keďže sóju nie je potrebné hnojiť dusíkom a pri jej pestovaní sa používa aj menej pesticídov.

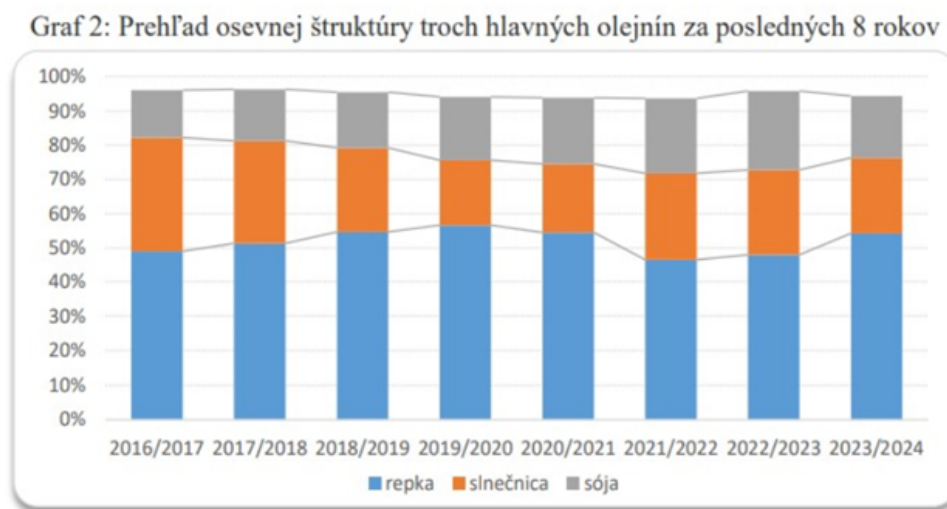
Sójové bôby sú bohaté na esenciálne aminokyseliny, najmä lyzín. Pokiaľ ide o kvalitu bielkovín, sójové bôby dosahujú takmer rovnaké skóre ako mliečne bielkoviny a sú vysoko nad bielkovinami z

iných zdrojov strukovín alebo obilnín. Sójové bôby pomáhajú znižovať cholesterol.

Sója na Slovensku

V hospodárskom roku 2016/2017 sme túto plodinu zbierali z plochy 34 900 ha pri produkcii 92,5 tisíc ton /zdroj: ŠÚ SR/. V hospodárskom roku 2021/2022 sa zberová plocha takmer zdvojnásobila na úroveň 64 000 ha pri produkcii 161 tisíc ton /(zdroj: ŠÚ SR/.

Graf z Komoditnej situačnej a výhľadovej správy za olejniny:

Prameň: ŠÚ SR (Súpis plôch osiatych poľnohospodárskymi plodinami v ha k 20.5.2016-2023)

Na Slovensku vieme vypestovať prémiové sóje, ktoré sa používajú v potravinárstve.

Podme na vlne EÚ

Uznesenie Európskeho parlamentu z 24. marca 2022 hovorí v odsekoch 30 a 44 o tom, aby Európska komisia navrhla komplexnú európsku stratégiu pre bielkoviny s cieľom zvýšiť európsku produkciu bielkovín a znížiť závislosť EÚ od tretích krajín v tejto oblasti. Názory slovenských pestovateľov sú v tomto jednotné - neodkláňajme sa od cieľov EÚ a využime túto príležitosť.

Sója je nenápadný unikát, ktorý by si mal zaslúžiť našu pozornosť a bez akýchkoľvek námietok jej patrí významné miesto medzi citlivými a špeciálnymi plodinami, ako je cukrová repa, zelenina alebo ovocie. Navyše, sója je vo výžive ľudí bielkovinou súčasnosti a budúcnosti. Slovenskí pestovatelia majú záujem o intenzívnejšie pestovanie tejto plodiny tak, aby sa v budúcnosti /snáď nie ďalej/, mohli zaradiť medzi lídrov v pestovaní sóje na území Európskej únie. Bez podpory štátu to však sami nezvládnu.

Sója má pre Európsku úniu veľkú budúcnosť a pre Slovensko obrovský potenciál, ktorý je potrebné čím skôr chytiť správne do rúk. Je potrebná podpora zo strany štátu. Slovensko bolo v roku 2020 z pohľadu výmery v Európe na 10. mieste a v EÚ na 8. mieste. Slovensko má potenciál dostať sa ďalej a zo skúseností vieme, že pestujeme kvalitné prémiové sóje vhodné aj pre ľudskú konzumáciu a aj kvalitné prémiové osivá, ktoré sú vyhľadávané v Európe.

Sója ako správny spojenec

V tomto turbulentnom období, ktoré je plné zmien, sa hovorí, čo by sa malo dosiahnuť na konci ako výsledok. No zabúda sa na to, čo všetko je potrebné k tomu, aby tento výsledok bol dosiahnutý. V dnešnej dobe dodávateľských reťazcov nie je ťažké dosiahnuť výsledok. Nakúpime lacnú surovinu zo zahraničia /napríklad aj z tretích krajín/ a spravíme z nej výsledok, napr. bravčové polovičky, ktoré sa len opracujú a mäso sa následne ponúka na pultoch. Lenže takýto výsledok neprináša pre našu krajinu skoro žiadny prínos. Všetka pridaná hodnota bola vytvorená za našimi hranicami, vytvorili ju cudzie ruky a hodnota ostáva vonku. Podme sa však pozrieť na výsledok, ktorý prináša pridanú hodnotu práve pre našu krajinu.

Rozprávame sa o potrebe domácej výroby s uzatvoreným kruhom výroby. Uzatvorený kruh je dôležitým spôsobom, ako zastabilizovať výrobu /finálny produkt/ a zachovať ju stabilnou aj v prípade veľkých výkyvov. Uzatvorený kruh vytvára veľkú pridanú hodnotu, kedy sa na jej fungovaní spolupodieľa veľké množstvo ľudskej práce a všetko sa začína u nás doma a končí u nás doma alebo za hranicami (pozitívne saldo).

V prípade živočíšnej výroby je naším finálnym produktom mäso alebo mlieko. Tento finálny produkt sa bez kvalitného krmiva a starostlivosti farmára a ďalších zložiek výroby (bohužiaľ aj bez podpory štátu - konkurencia ostatných štátov) nedá vytvoriť.

V tomto prípade by som chcel upriamiť pozornosť na dva smery:

- krmivo a jeho základ, ktorým je kvalitná bielkovina /živočíšna výroba/
- prémiové sóje pre ľudskú konzumáciu /potravinárstvo/

Sója ako správna voľba

Pre správne fungovanie ľudského organizmu je dôležité, aby sme konzumovali zdravé a kvalitné potraviny. To isté platí aj pre zvieratá, ktoré chováme. Bez kvalitného zloženia krmovín nemôžeme

očakávať, že zvieratá budú vo výbornej kondícii a farmár bude môcť ponúknuť kvalitné mäso alebo mlieko.

Siláže, senáže, šroty je potrebné obohatiť o kvalitnú bielkovinu a tu prichádza na scénu sója. Sója je svojím zložením skvelou voľbou. Je to vysoko bielkovinová plodina, ktorá je na jednom hektári pôdy schopná vyprodukovať aj viac ako 1,5 tony surových bielkovín. Taktiež obsahuje ďalšie dôležité látky, ako sú lecitín, aminokyseliny a ďalšie prospešné prvky pre rast a skvelú kondíciu zvierat.

Jednoduchým spracovaním cez extruder je sója pripravená pre zvieratá v podobe plnotučného extrahovaného sójového šrotu (full fat soybean meal). Sója ako plodina nezanecháva skoro žiadnu stopu na životnom prostredí. Na rozdiel od slnečnice (slnečnicový šrot) alebo repky (repkový šrot) sa sója pestuje bez hnojenia dusíkom, keďže si ho plodina vytvorí dostatok prirodzenou cestou cez hrčkotvorné baktérie. Pre budúcnosť živočíšnej výroby je preto sója jedným zo základných pilierov.

Sója má jednu z najvyšších koncentrácií bielkovín medzi strukovinami a obilninami, čo z nej robí vhodnú surovinu na výrobu náhrad za potraviny živočíšneho pôvodu, ako je tofu, sójové mlieko, edamame, tempeh a čoraz častejšie aj textúrované rastlinné bielkoviny (náhrada mäsa). Najkvalitnejšie odrody sóje produkujú asi 40 - 50 % bielkovín, 20 - 25 % celkového jedlého oleja a 15 % rozpustných sacharidov. Sójové bôby poskytujú vyšší pomer bielkovín k nasýteným tukom ako produkty živočíšneho pôvodu a cca. 4-krát vyšší pomer bielkovín a sacharidov ako obilniny.

Sója je nenápadný unikát, ktorý by si mal zaslúžiť našu pozornosť a bez akýchkoľvek námietok jej patrí miesto medzi TOP plodinami.

Informácie k pestovaniu sóje v EÚ, zdroj Eurostat

(výmera pestovanej sóje v tis. ha):

Zdroj: Eurostat	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Slovensko	29,22	33,23	43,37	34,87	43,90	45,30	47,60	51,07	64,14	66,65	50,15
EU-27	477,52	580,85	893,39	831,18	962,39	955,40	907,91	942,85	939,62	1 094,69	978,57
% na výmere EÚ	6%	6%	5%	4%	5%	5%	5%	5%	7%	6%	5%

	2023	% z výmery EÚ-27
Taliansko	310,72	31,75%
Francúzsko	158,08	16,15%
Rumunsko	140,52	14,36%
Rakúsko	88,45	9,04%
Chorvátsko	71,35	7,29%
Maďarsko	58,39	5,97%
Slovensko	50,15	5,12%
Nemecko	44,80	4,58%
Česko	26,51	2,71%
Poľsko	18,02	1,84%
Bulharsko	3,60	0,37%
Slovinsko	3,00	0,31%

Španielsko	2,40	0,25%
Grécko	1,33	0,14%
Litva	1,23	0,13%
Luxembursko	0,03	0,00%
Belgicko	0,00	0,00%
Dánsko	0,00	0,00%
Estónsko	0,00	0,00%
Írsko	0,00	0,00%
Cyprus	0,00	0,00%
Lotyšsko	0,00	0,00%
Malta	0,00	0,00%
Holandsko	0,00	0,00%
Portugalsko	0,00	0,00%
Fínsko	0,00	0,00%
Švédsko	0,00	0,00%
EÚ-27 spolu	978,58	100,00%